

SEYRÂNÎ

(ö. 1866)

Türk saz şairi.

Kayseri'nin Develi (Everek) ilçesinin Oruza / Uruza (Camiikebir) mahallesinde doğdu. Bundan dolayı birçok kaynakta Everekli Seyrânî diye anılır. Doğum tarihi olarak genel kabul gören 1215 (1800) yılı yanında İbnülemin Mahmud Kemal, Hasan Ali Kasır ve A. Hazım Ulusoy 1805, M. Fuad Köprülü 1807 yılını kaydetmektedir. Develili Kadir Özdamarlar ise Develi'deki Câmî-i Kebîr'de yer alan bir kitâbeden hareketle onun 1180'de (1766) veya 1184'te (1770) doğmuş olabileceğini ileri sürmektedir. Adı Mehmed olup babası Oruza Camii imamı Câfer Efendi, annesi Emine Hatun'dur. İlk derslerini babasından aldı, ardından Halâsiye Medresesi'ne devam etti, ancak öğrenimini tamamlamadan buradan ayrıldı. Gençlik yıllarının büyük bir bölümünü Develi ve çevresinde geçiren Seyrânî'nin 1820'li yılların başında askere alındığı ve sekiz yıl kadar askerlik yaptığı söylenmektedir.

Sözlü rivayetler içinde yer alan bir olay Seyrânî'nin "bâdelî âşık" olduğunu düşündürür. Buna göre, on beş yaşlarındayken babasının hasta olduğu bir gün sabah namazı için camiye açmaya giden Seyrânî cami kapısının açık olduğunu, kandillerin yandığını, camide tanımadığı güzel yüzlü insanların bulunduğunu görmüş, onlarla namaz kılmış, namaz bittikten sonra onlarla beraber camiden çıkmıştır. Bu kişilerle birlikte Elbiz bağlarına gitmişler, mevsimin kış olmasına rağmen bağda üzüm yemişler, oradan Bağdat'a giderek İmâm-ı Âzam'ı ziyaret edip Elbiz bağlarına dönmüşlerdir. Bir hafta sonra bağda baygın durumda bulunan Mehmed, "Seyrânî" mahlasını alarak saz çalmaya ve şiir söylemeye başlamış (Özdamarlar, 1/6 [1978], s. 1), halk kendisinin bazı olağan üstü özellikler kazandığına inanmıştır.

Genç sayılabilecek yaşta şöhrete kavuşan Seyrânî askerlik sırasında, daha sonra da âşık tarzı hayatın gereği olarak çeşitli yerleri görmüş, birçok saz şairi gibi o da İstanbul'a gitmek için yollara düşmüştür. Seyrânî'nin İstanbul'a II. Mahmud (1808-1839) veya Sultan Abdülmecid'in (1839-1861) saltanatı yıllarında gittiği sanılmaktadır. İstanbul'daki günleriyle ilgili bir konuşmasında bu şehirde yedi yıl kaldığını belirtir. Bu süre içinde Köprülü Medresesi'nde öğrenim gördüğü, hat sanatı ve nakkaş-

lık öğrendiği kaynaklarda zikredilmektedir. Seyrânî İstanbul'da saz şairlerinin mekânı olan meydan kahvelerine devam etti, saray tarafından düzenlenen çeşitli yarışmalara katıldı, saz şairleriyle atıştı; böylece şöhreti günden güne yayıldı. Ancak İstanbul'da saray çevresinde bulunan hemşehrilerinin yardımlarına rağmen mutlu olamadı. Haksızlık, yolsuzluk ve kötülükler karşısında isyan eden şairin bu tavrı şiirlerine de yansdı, devlet görevlilerinden birçok kişi taşlamalarına hedef oldu. Bu yüzden cezalandırılacağı bir sırada yine hemşehrilerinin yardımıyla İstanbul'dan Halep'e kaçtı. Şairin 1832 yılında geldiği İstanbul'dan 1839 yılında ayrıldığı sözlü rivayetlerde nakledilmektedir.

Seyrânî'nin Halep'te yaklaşık üç yıl kaldığı bilinmekte, ayrıca bu şehirde Kâdirî tarikatına girdiği söylenmektedir. İki konuşmasında Halep günlerini dile getirmiştir: "Seyrânî'nin yâre dönmez yolları / Başına zindandır Halep çölleri / Sert esiyor bana seher yelleri / Tâlim yüzüme gülmez ağlarım." Halep'te bulunduğu süre içinde Bağdat'a ve Mısır'a da giden Seyrânî, Adana üzerinden Develi'ye dönerken Adana'da Kozanoğlu ile görüştü ve ondan yakın ilgi gördü. Develi'de bir süre çiftçilik yapan şair bu hayatın kendisine uygun olmadığını anlayınca yeniden yollara düştü ve birçok yöreyi dolaştı; yaşı ilerleyince Develi'ye döndü. Bu yaşında da gerekli ilgiyi göremeyen, yokluk ve sıkıntı içinde yaşayan Seyrânî ömrünün sonuna doğru "Deli Seyrânî, Sarhoş Seyrânî" gibi sıfatlarla anıldı. 1866 yılında Develi'de vefat eden Seyrânî halen üzerinde Develi Lisesi bulunan eski mezarlığa defnedildi; bu mezarlık ortaokul arsası olunca kemikleri bugünkü mezarlığa nakledildi. Ancak herhangi bir işaret konmadığından mezarı zamanla kaybolmuştur. 1976'da Develi Cumhuriyet Meydanı'na elinde saziyla bir heykeli dikilmiştir. Şairin soyu bugün kız torunları yoluyla Develi'de sürmektedir.

Hem hece hem aruz ölçüsüyle şiirler yazan Seyrânî hece vezniyle olan şiirlerini sazı eşliğinde irticâlen söylemiştir. Kaynaklarda onun güçlü bir şair olduğu söylenmekle beraber şiirleri karşılaştırıldığında Karacaoğlan, Erzurumlu Emrah, Ruhsatî, Dadaloğlu, Gevherî, Âşık Ömer seviyesinde olmadığı görülür. Aslında Seyrânî'yi şöhrete kavuşturan husus şairlik gücünden çok gördüğü haksızlıkları, yolsuzlukları, insanî zaaf ve kusurları cesaretle dile getirmesi olmuştur. Haksızlık ve yolsuzluklardan bıkan halk âdeta kendi sözcülüğünü yapan Seyrânî'yi yüceltmıştır. Şai-

rin gerek hece ölçüsüyle gerek aruz vezniyle yazdığı birçok şiirinde ölçü, kafiye ve durak hatalarına sıkça rastlanmaktadır. Güçlü saz şairlerinin hemen hepsinde görülen mısra-anlam bütünlüğünde, yani hükmün bir cümle halinde mısraa yerleştirilmesinde de Seyrânî'nin usta olduğu söylenemez. Buna rağmen bilhassa kafiye, redif ve cinas bakımından orijinal sayılabilecek şiirler söylemiştir. Bir başka özelliği deyimlere ve atasözlerine fazlaca yer vermesidir. En çok koşma ve semâi nazım biçimlerini kullanan şairin destan, ilâhi ve nefesleri de vardır. Aruz vezniyle gazel, semâi, kalenderî, bend, kıta, divan ve müseddes, az sayıda şarkı ve muhammes yazmıştır. İbnülemin Mahmud Kemal, Seyrânî'nin Nakşibendî olduğunu söylerse de onun Alevî-Bektaşî şairlerinin etkisinde kaldığı ve Bektaşî zevkine âşina olduğu bilinmektedir. Seyrânî başta dinî meseleler, Hz. Ali ve on iki imam olmak üzere aşk, ölüm, gurbet, yoksulluk, sevgili, dostluk ve insanın yaratılışı gibi konulara şiirlerinde yer vermiştir. Pîr Sultan Abdal, Karacaoğlan, Sümmânî, Ruhsatî, Dadaloğlu ve Gevherî'ye göre Seyrânî'nin dinî-tasavvufî terimleri fazlaca kullanmaktan dolayı ağır sayılabilecek bir dili vardır. Bu özelliğiyle Erzurumlu Emrah ve Âşık Ömer'i hatırlatmaktadır. Şiirlerinde birçok mahallî kelime ve terime yer vermesi okuyucu için bu dili daha da ağırlaştırmaktadır.

Seyrânî üzerinde ilk çalışmayı *Sânihât-ı Seyrânî* adıyla Ahmet Hazım yapmış (bk. bibl.), sonraki araştırmacılar büyük ölçüde bu eserden faydalanmıştır. Seyrânî hakkında yüksek lisans tezi hazırlayan H. Avni Yüksel şairin kitap, dergi ve gazetelerde yayımlanmış yaklaşık 355 şiirinin olduğunu belirtmekte, bunların dışında cökük ve mecmualarda 304 şiirini tesbit ettiğini söylemektedir (*Âşık Seyrânî*, s. 29, 30). Böylece bilinen 659 şiirinin cökük sayfalarında kalmış olanlarla daha da artacağı anlaşılmaktadır. Kendi el yazısıyla bir divanı olduğu kaydedilmekteyse de bugüne kadar esere rastlanmamıştır. Bestelenmiş birçok şiiri Türk sanat müziği ve halk müziği repertuarı içinde yer almaktadır.

Türk edebiyatında "Seyrânî" mahlasını taşıyan, XIX. yüzyılda yaşamış iki saz şairi daha vardır. Bunlardan biri İspartalı Seyrânî (Köprülü, s. 540-541, 592-596), diğeri kaynaklarda adı pek geçmeyen Rume-lili Seyrânî'dir (Kasır, s. 17).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmet Hazım [Ulusoy], *Sânihât-ı Seyrânî*, İstanbul 1340; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1698-1700; Haşim Nezihî Okay, *Develi'li [Eve-*

rek'li Seyrânî, İstanbul 1953; Cahit Öztelli, *Dertli Seyrânî (Hayatı, Sanatı, Şiirleri)*, İstanbul 1953, s. 11-23, 57-125; M. Fuad Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, Ankara 1964, s. 535-537, 540-541, 592-596; Hasan Ali Kasır, *Devellî Seyrânî*, İstanbul 1984; H. Fethi Gözler, "Halk Şairi Seyrânî'de Su Motifi", *II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri*, Eskişehir 1987, s. 99-104; H. Avni Yüksel, *Âşık Seyrânî*, Ankara 1987; a.mlf. – Kadir Özdamarlar, *Âşık Seyrânî Bibliyografyası*, Ankara 1991; Kadir Özdamarlar, "Seyrânî", *Erciyes*, 1/6, Kayseri 1978, s. 1-5; Ali Çatak, *Seyrânî Mehmed: Bütün Yönleriyle Seyrânî*, Kayseri 1992; Nurettin Öztürk, "Seyrânî'nin Mahlası ile Dinî ve Fikrî Kimliği Arasındaki İlişki Üzerinde Bir İnceleme", *Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Şöleni (12-13 Nisan 2001): Bildiriler* (haz. Mustafa Argunşah v.dğr.), Kayseri 2001, II, 631-636; Mustafa İslamoğlu, *Seyrânî-Hayatı Kişiliği Sanatı Şiirleri*, İstanbul 2002; Nihad M. Çetin, "Seyrânî'nin Neşredilmemiş Bâzı Şiirleri", *TM*, XII (1955), s. 91-114; Abdurrahman Güzel, "Seyrânî'nin Şiirlerinde Dinî ve Tasavvufî Unsurlar", *TFAr*, (1987), s. 31-48; Ümit Sarıaslan, "Ölümünün 130. Yılında Seyrânî", *Folklor / Edebiyat*, sy. 9, Ankara 1997, s. 63-70; Suat Umagan, "Hikmet ve Hiciv Şairi Olarak Seyrânî", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sy.19, Erzurum 2002, s. 153-174; "Seyrânî", *TDEA*, VII, 556-557.

NURETTİN ALBAYRAK

SEYREKZÂDE MEHMED ÂSİM

(ö. 1086/1675)

Tezkire yazarı ve divan şairi.

İstanbul'da doğdu. Bazı kaynaklarda lakabı Zeyrekzâde olarak geçer. Babası Seyrekzâde Seyyid Abdurrahman, dedesi Seyrekzâde Şemseddin Ahmed olup soyu Sultan II. Selim'in hocası Seyrek Muhyiddin Hüseyin Efendi'ye dayanır. Kaynaklarda sey-yid unvanıyla anılmaktaysa da bunun gerçeği mi aksettirdiği yoksa nakîbü'l-eşraf-likten dolayı yahut tarikat geleneklerine uyularak mı verildiği konusunda kesinlik yoktur. Seyrekzâde Mehmed Efendi tahsilini Beyazıt Medresesi'nde tamamladı.

"Âsım" (Âsimî) mahlasıyla şiirler yazdı. Devrin şeyhülislâmı Esîrî Mehmed Efendi'den mülâzım oldu. 1077 Recebinde (Ocak 1667) Neccâriye, 1080 Rebûülevvelinde (Ağustos 1669) Ferhad Paşa, 1080 Recebinde (Aralık 1669) Kürkçübaşı, 1083 Muharreminde (Mayıs 1672) Hüseyin Efendi, 1084 Recebinde (Ekim-Kasım 1673) Sahn (Fâtihi) ve 1085 Ramazanında (Aralık 1674) Siyavuş Paşa medreselerinde görev yaptı. Siyavuş Paşa Medresesi müderrisi iken 15 Şâban 1086 (4 Kasım 1675) tarihinde vebadan öldü. Mezarı Edirnekapı dışında Emîr Buhârî Tekkesi karşısında amcası Yunus Efendi'nin yanındadır.

Kaynaklarda Seyrekzâde'nin mürettep bir divanının olduğu belirtilirse de henüz ele geçmemiştir. Tezkire müellifleri onun mükemmel bir şair ve münşî olduğunu kaydedip şiirlerinden örnekler verir. Şiirleri incelendiğinde tasannua kaçmayan, sade bir dil kullanarak mânaya önem veren bir şair olduğu görülür. Seyrekzâde Mehmed Âsım'ın bilinen eseri *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*'dır. Tezkireden ziyade bir antoloji sayılabilecek olan eser Kafzâde Fâizî'nin (ö. 1031/1622) *Zübdetü'l-eş'âr*'ının zeylidir. Seyrekzâde eserinde Fâizî'nin bıraktığı 1620 yılından 1675 yılına kadar yetişen şairleri ele almış, bu süre içinde yaşanan 124 şairin hayatı hakkında kısa bilgilerle şiirlerinden örnekler vermiştir. Eserde tanınmış şairlerin manzumelerine fazlaca yer verildiği görülür. *Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*'ın belli başlı nüshaları İstanbul Üniversitesi (TY, nr. 1711, 2401) ve Millet (Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 1326) kütüphanelerinde kayıtlıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Nev'zâde Atâî, *Hadâiku'l-hakâik fi tekmileti's-Şekâik*, Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi, nr. 1284, vr. 81-82; Uşşâkizâde İbrâhim, *Zeyl-i Zeyl-i's-Şekâik*, Süleymaniye Ktp., Hafid Efendi, nr. 242, vr. 228; Safâyi, *Tezkire*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2549, vr. 225; İsmâil Belîğ, *Nuh-*

betü'l-âsâr, İÜ Ktp., nr. 1182, vr. 57^b; Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâiyü'l-fuzalâ*, İÜ Ktp., TY, nr. 81, vr. 486-487; Kemiksizzâde Safvet Mustafa, *Nuhbetü'l-âsâr min fevâidil-eş'âr*, İÜ Ktp., nr. 6189, vr. 73; Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin, *Mecelletü'n-nisâb*, Süleymaniye Ktp., Hâlet Efendi, nr. 628, vr. 308; Sadettin Nûzhet Ergun, *Türk Şairleri*, İstanbul 1936, I, 115-116; *İzâhu'l-meknûn*, I, 516; Nihad Sâmî Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul 1970, II, 699; Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1973, I, 302; Abdülkerim Abdulkadroğlu, *Bursalı İsmail Belîğ*, Ankara 1985, s. 128; "Âsım, Mehmed [Seyrekzâde]", *TA*, III, 449; "Âsım, Seyrekzâde", *TDEA*, I, 178.

ALİ OSMAN COŞKUN

SEYYÂĞİ

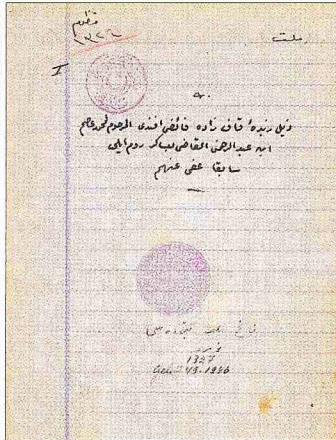
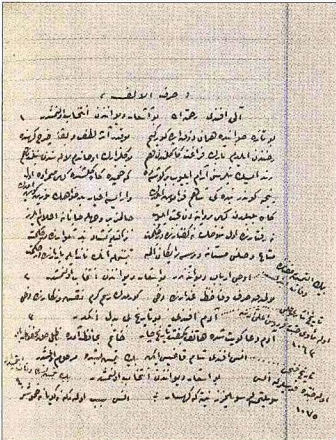
(السِّيَاغِي)

Şerefüddîn Hüseyin b. Ahmed b. Hüseyin b. Ahmed es-Seyyâğî el-Haymî es-San'ânî (ö. 1221/1806)

Zeydiyye mezhebine mensup fakih ve âlim.

22 Rebûülevvel 1180 (28 Ağustos 1766) tarihinde San'a'da doğdu. Babası ve dedeleri şehrin tanınmış kadılarından. San'a'da başta babası olmak üzere Kadı Hasan b. İsmâil el-Mağribî, Kâsım b. Yahyâ el-Havlânî, Abdülkâdir el-Kevkebânî, Allâme Hüseyin b. Yûsuf Zebâre, Kadı Yahyâ b. Sâlih es-Sahûlî gibi hocalardan tefsir, hadis, fıkıh ve fıkıh usulü okudu; bu arada riyâziyyât ve hendese öğrendi. Tanınmış Zeydî âlimi Şevkânî ile bazı hocalardan birlikte ders almıştır (hocaları ve onlardan okuduğu metinler için bk. Şevkânî, I, 214; Muhammed b. M. Zebâre, I, 366-367). Tahsilini tamamladıktan sonra öğretim, fetva ve eser telifiyle meşgul oldu; kendisine tekelif edilen kadılık görevini kabul etmedi. Devrinin âlimleri arasında, çözülmesi zor pek çok meseleyi kolaylıkla halleden bir âlim olarak tanındı. Kendisi hakkında "aklı ve nakli ilimlerde allâme, usul ve fûrû konularında muhakkık" gibi ifadeler kullanılmıştır. Seyyâğî, daha babası hayatta iken 8 Cemâziyelevvel 1221 (24 Temmuz 1806) tarihinde San'a'da vefat etti ve San'a Mezarlığı'nda defnedildi.

Eserleri. Şiirleri de bulunan Seyyâğî'nin (bazıları için bk. Muhammed b. M. Zebâre, I, 369-374) eserlerinin başlıcaları şunlardır: 1. *er-Ravzû'n-nağîr şerhu Mecmû'it'l-fıkhî'l-kebîr*. Zeyd b. Ali'nin *el-Mecmû'u* üzerine yazılan bu şerh, müellife asil şöhretini sağlayan ve fıkıh ilmindeki kudretini ortaya koyan en önemli çalışmasıdır. Eserle ilgili daha ön-

Kafzâde Fâizî'nin *Zübdetü'l-eş'âr*'ına Seyrekzâde Mehmed Âsım'ın yazdığı zeylin unvan sayfası ile ilk sayfası (Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, Manzum, nr. 1326)